

Doplněk k sylabu HEN 624 Etické a lokální ekonomiky, jarní semestr 2013/14

Doplněk k hodnocení kursu:

Instrukce k případové studii:

Studenti (dvojice studentů) vyberou na základě vlastních znalostí, internetového průzkumu či jinou formou ekologicko-ekonomickou alternativu, resp. ekonomický subjekt (existující a fungující v ČR/na Slovensku, a to po dobu nejméně jednoho roku) který vykazuje alespoň dva z následujících rysů:

1. Neziskový či semi-neziskový status: explicitní neziskový cíl ekonomické aktivity (např. sociální podnik), distribuce veškerého zisku či minimálně poloviny zisku pro veřejně prospěšné účely (např. charitativní obchod).
2. Ne- tržní směna: produkce, zásobování a/nebo směna zboží buďto bez využití peněžní měny, anebo s využitím alternativních měn, anebo sice s využitím běžné měny (koruna), ale neodvozující cenu explicitně z tržních cen (např. komunitou podporované zemědělství, systémy LETS).
3. Demokratické rozhodování: explicitně stanovený a dodržovaný demokratický proces rozhodování (např. systém jeden- člen-jeden hlas v družstvech).
4. Lokální/regionální dimenze: orientace na uspokojování místních potřeb, důraz na místní zdroje a na místní likvidaci/recyklaci odpadu, na místní udržitelnost, místní zaměstnanost, místní cirkulaci měny (systémy LETS, některé biokluby/bedýnky, komunitou podporované zemědělství, obecní bioplyonové či dřevoštěpkové vytopy).
5. Veřejně prospěšný cíl aktivit, explicitně vyjádřený. Např. farma, zaměřená na chov vzácného plemene hospodářského zvířete, kavárna na půli cesty s cílem zaměstnat hendikepované skupiny, genofondový sad.

Pokud máte pochybnosti, je možné se poradit s vyučujícími.

Studenti poté projekt navštíví, pořídí fotodokumentaci a uskuteční rozhovor alespoň s jedním členem týmu daného subjektu. V rámci rozhovoru by měli zjistit co nejvíc konkrétních údajů o dané organizaci. Výsledky osobního pozorování a rozhovoru zpracují do textu případové studie (2000-3000 slov), který vloží do odevzdávací text by měl být doplněn několika okomentovanými fotografiemi (3-5) tak, aby bylo jasné, co fotografie znázorňují a proč byly vybrány. V případové studii by neměly chybět (vedle názvu a adresy organizace a údajů o výzkumu, vč. rozhovoru) odpovědi na následující otázky: 1. Jaký je hlavní cíl fungování daného subjektu, proč vznikl? 2. Kdy a jak vznikl, stručná historie? 3. Jaká je jeho organizační struktura? Proč byla tato struktura zvolena, je s ní spokojenost? 4. Co daný subjekt dělá, jaké provozuje konkrétní aktivity? 5. Jaké jsou motivace respondenta pro práci/činnost v organizaci? Jaké jsou jeho/její konkrétní role? 6. Jak získal daný subjekt/organizace prostředky do svých začátků? 7. Do jaké míry je v současné době organizace finančně soběstačná (žije z vlastních příjmů) resp. do jaké míry je závislá či nezávislá na finančních dotacích zvenčí? 8. Jsou nějaké další způsoby, jimiž daný subjekt kompenzuje absenci či nedostatek příjmů v korunách (např. neplacená práce dobrovolníků/členů, pronájem zdarma či nižší nájem, barterová směna a jiné formy reciprocity, atd.)? 9. Jaké má organizace k dispozici prostory, vybavení, má placené zaměstnance a kolik? 10. Jaké má organizace problémy a jak se s nimi vyrovnává? 11. Pokud se jedná o organizaci, která operuje v peněžní ekonomice, jaký má obrat? Má nějaké dluhy, a pokud ano, jsou s tím

problémy? 12. Jak organizace spolupracuje se státní správou/samosprávou? Jsou s tím problémy? 13. Je organizace součástí nějaké sítě, střešové organizace? Proč a jak jí to pomáhá či nepomáhá?

Instrukce ke studii proveditelnosti:

Tento typ výstupu doporučujeme zvolit především tehdy, pokud buď už nyní, nebo někdy v budoucnosti uvažujete o založení vlastního (eko-)sociálního podniku, resp. jiného projektu, který poskytuje svým členům/uživatelům nějaké služby/produkty, a přitom má i jiné cíle, než jen zisk resp. vlastní obživu. Studii proveditelnosti standardně zpracovává dvojice studentů.

V rámci středoproudé ekonomiky se v případě, že někdo chce založit nový podnik, doporučuje vypracovat studii proveditelnosti (*feasibility study*), která se soustředí na čtyři hlavní oblasti: 1. marketing (jaký je trh pro můj produkt, jak vypadá typický spotřebitel mého produktu, kolik tak mohu prodat v prvních letech fungování, jaká je konkurence?), 2. organizační, personální a technické otázky (jakou zvolím organizační formu a proč, jaké budu potřebovat zaměstnance a kolik, jak a z čeho budu vyrábět, kolik bude stát technologie a kde ji seženu), 3. finanční otázky (kolik budu mít náklady do začátků, jaké budou provozní náklady, kolik si budu za produkt účtovat, jaké budu mít měsíční příjmy, jak na půjčku od banky, a závěrečná klíčová otázka, tzv. *bottom line*: kolik mi to vynese: bude podnik finančně životaschopný?). Pokud studie proveditelnosti naznačí, že podnik je nadějný, je možné dále vypracovat podnikatelský plán (*business plan*), který je konkrétnější a podrobnější a může sloužit jako příloha k žádosti o úvěr od obchodní banky. Tento postup je zavedený a užitečný, ale z hlediska podnikání demokratického, lokálního a etického je v mnohém omezený. Velmi srozumitelně pěkně a stručně jsou otázky, které si začínající standartní podnikatel (byť uvažující o družstvu jako organizační formě) klade v rámci studie proveditelnosti, shrnuty (anglicky) zde:

http://www.uwcc.wisc.edu/manual/chap_5.html

V případě zakládání (zatím hypotetického) eko-sociálního podniku po Vás tedy budeme požadovat studii proveditelnosti, která se se standartním modelem v něčem shoduje, ale v něčem liší. Následuje doporučená osnova Vaší studie¹:

1. Název a sídlo plánovaného podniku a stručné shrnutí jeho aktivit. Jaký problém chcete svým podnikem řešit? Z jakého důvodu jste vybrali speciálně toto sídlo/místo podnikání?

2. Jaký je základní cíl Vašeho podniku? (závisí na tom, jaký problém chce řešit):

- využití určitých vstupů? (Např. hostětínská moštárna vznikla, aby vznikl odbyt pro místní pěstitele krajových odrůd jablek. Jiné etické projekty vznikají s cílem adekvátně zpracovat produkty ekologického zemědělství či znovuvyužít odpad)

- vlastní fungování organizace? (Např. kavárna na půli cesty: cílem je provoz kavárny, kde by pracovali lidé, kteří by jinak obtížně hledali zaměstnání. Nebo LETS systém pro určitou skupinu přátel. Nebo informační a vzdělávací centrum: cílem je vlastní provoz centra, které by poskytovalo prostor pro určité aktivity, které považujete za smysluplné).

- určité produkty, služby? (Cítíte, že ve Vašem okolí chybí možnost etického investování, či ekologického pohřebnictví, nebo "zelená školka"... Tento bod se zčásti překrývá s předchozím, rámování prostřednictvím "produktů a služeb" je ale více zaměřené na veřejnost, běžného zákazníka.)

- jiné?

¹ Za inspiraci děkujeme našemu britskému kolegovi Timovi Crabtree

3. Zformulujte "trojí zisk" resp. vícečetný přínos Vaší organizace:

ekonomický/finanční:

sociální (kulturní):

environmentální:

4. Popište podrobněji vaše výstupy - co bude Váš eko-sociální podnik dělat, jaké budou jeho aktivity?

Pokud je to relevantní, tak popište i produkované služby a/nebo produkty.

5. Jaká bude vaše cílová skupina? Pro koho budete fungovat?

Budete pracovat s klienty z místa, z určitého regionu, nebo z celé republiky?

Budete poskytovat své produkty či služby pouze členům Vašeho podniku?

Budete mít "přímé zákazníky" (platící za vaše služby/produkty), či "nepřímé zákazníky" (podporují vaše aktivity, ale nejsou přímo cílovou skupinou, např. stát, obec, nadace?)

Budete usilovat o tzv. "komunitní trh", tedy okruh lidí, kteří budou odebírat vaše produkty z jiných, než čistě finančních důvodů (nízká cena), např. protože produkuje lokálně či bio?

Domníváte se, že po Vašich produktech/službách/projektu bude poptávka, resp. bude o něj zájem?

Proč?

Jak bude vypadat typický člen Vaší cílové skupiny? (např.: matka malých dětí, vzdělaná, žijící ve městě, zajímající se o zdravou výživu).

6. Sociální kapitál

Do jaké míry chcete zahrnout do vašeho podniku klienty, pracovníky, dodavatele, investory?

Budete mít členy?

Pokud ano, budou mít všechny uvedené skupiny či některá z nich potenciálně *právo* být členy? Či naopak budou *muset* být členy Vaší organizace (pokud v ní budou chtít pracovat či využívat její služby apod.)?

Kdo bude mít právo rozhodovat o strategickém směřování organizace?

Kdo bude mít právo rozhodovat o tom, jak organizace naloží s finančním ziskem? Či toto bude předem stanoveno?

Budete ve svých zakládacích dokumentech explicitně postulovat tzv. "asset-lock" (uzamčení aktiv)?

Jaká bude **organizační struktura** Vašeho podniku? (Např. družstvo, klasické s.r.o., s.r.o. vlastněné spolkem, spolek). Nebo zatím nebudete usilovat o formalizovanou strukturu? Zdůvodněte své rozhodnutí a stručně uveďte, co z něj pro vás (organizačně a finančně) vyplývá.

7. Ekologický kapitál a ekologická udržitelnost projektu

V jaké podobě budete přímo či nepřímo využívat ekologický kapitál (zdroje pro výrobu? Půda? Odpadové toky? Ekosystémové služby?)? Přemýšlejte o tom, jak v rámci svého podniku minimalizujete dopad na všechny tyto složky. Přemýšlejte také o přibližných nákladech v této položce.

8. Fyzický kapitál

Co budete potřebovat ke svému uspokojivému fungování (budova/kancelář, pozemek, nářadí/stroje/vybavení kanceláře)? Jak byste tento fyzický kapitál mohli získat? Přemýšlejte o nákladech různých variant. Kde je možné ušetřit?

9. Lidský kapitál

Kdo bude ve vašem podniku pracovat? Pouze vy sám/sama? Či budete mít zaměstnance? Kolik a s jakou kvalifikací? Či (pouze) dobrovolníky? Jak je budete motivovat? Stážisty? Znevýhodněné osoby na trhu práce? Budete mít členy správní rady či představenstva? Napadají vás ve vašem okolí konkrétní osoby, které by měly zájem na vašem projektu v některé z těchto rolí spolupracovat? Jaké budou odhadované náklady v této položce?

10. Finanční kapitál

Jak získáte finanční kapitál do začátků? Nebo z vlastních úspor? Z bezúročných úvěrů od přátel a rodiny? Z grantů (jakých)? Požádáte o bankovní úvěr? Získáte finanční kapitál od členů (družstevní vklady)? Či od skupiny příznivců, např. výměnou za budoucí služby? Jaké budou mít investoři do Vašeho podniku práva (např. úrok, podíl na rozhodování)? Jaké budete mít (odhadem) celkové roční příjmy během provozu a odkud je získáte? Jaké budete mít (odhadem) celkové roční provozní náklady a jak je pokryjete?

11. Jaký by mohl být největší problém, co by mohlo zabránit úspěšnému rozjetí Vašeho projektu? (Např. nevhodná legislativa, chybějící prostory, chybějící znalosti, informace a dovednosti, chybějící finanční kapitál do začátků).

12. Jak by bylo možné uvedené problémy (krátkodobě nebo dlouhodobě) překonat s pomocí vašich potencionálních zákazníků/klientů, vaší cílové skupiny, vašich přátel, vaší obce, již existujících příbuzných podniků a organizací?

Mohly by např. tyto skupiny být nápomocné při zajištění sociálního, ekologického, fyzického, lidského či finančního kapitálu? Či zprostředkovat chybějící znalosti či legislativní oporu?

13. Jak by mohl váš nově vzniklý eko-sociální podnik spolupracovat s jedním či více již existujícím hodnotově spřízněným podnikem či organizací v daném regionu? Uvažujete o členství v nějakém střešovém sdružení (např. Svaz českých a moravských výrobních družstev, Svaz PRO-BIO, Asociace místních potravinových iniciativ)?

Uveďte pokud možno konkrétní, již existující organizace či podniky a konkrétní podobu spolupráce. Zjistěte si i konkrétní střešové organizace, které by ve vašem případě připadaly v úvahu.

Rozsah Vaší studie proveditelnosti je stanoven 2000 – 3000 slov. Měly by v ní být zodpovězeny všechny otázky položené v osnově, a to **stručně**, ale **konkrétně a srozumitelně**. Studie by neměla kopírovat svým obsahem již existující podnik. Měla by být **věrohodná** a **mělo by** z ní být **patrné**, že jste v rámci její přípravy **nastudovali určité penzum materiálu**, zejména pokud se týká dostupných organizačních forem v ČR, odhadů nákladů např. na materiály, nájmy či zaměstnance a existujících hodnotově spřízněných organizací a střešových organizací, které souvisejí s vaším projektem. Text by měl být **formálně a stylisticky kvalitní**, bez překlepů, s paginací a **citacemi všech zdrojů**, které byly použity. Studii je třeba do příslušného termínu vložit do odevzdávacího.

Literatura doporučená k dalšímu studiu:

- Cato, M.S., 2013: The Bioregional Economy, Routledge, London
- Douthwaite, R., 1996: Short Circuit, Lilliput Press, Dublin
- Douthwaite, R., 1999: Ekológia peňazí, diverzita, Dolný Kubín, Slovensko
- Hallsmith, G., B. Lietaer, 2011: Creating Wealth, New Society Publishers, Gabriola
Island, Canada
- Illich, I., 1973: Tools for Conviviality, Harper and Row, N.Y.
- Lewis, M., P. Conaty, 2012: The Resilience Imperative. New Society Publishers, Gabriola
Island, Canada
- Mellor, M., 2010: The Future of Money: From Financial Crisis to Public
Resource. Pluto Press, London
- Norberg-Hodge, H., S. Gorelick, T. Merrifield, 2002: Bringing the food economy home.
Fernwood, Halifax, N.S., Canada
- North, P., 2007: Money and Liberation: the Micropolitics of Alternative Currency Movements.
University of Minnesota Press, Minneapolis, London
- Polyp, 2012: The Co-operative Revolution: a Graphic Novel
- Roberston, J., 2012: The Future of Money, Green Books, Totnes, U.K.

(Jedná se pouze o část doporučených zdrojů, další najdete na stránkách našeho předmětu)